

KÖZMŰVELŐDÉS

Felelős szerkesztő: Wagner Sándor.

A lap szellemi részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztári, az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatalnak (Papp György) küldendők.

Megjelenik minden vasárnap.

Az előfizetés díjai:

Egész évre	—	—	—	—	8	Kor
Félévre	—	—	—	—	4	—
Negyedévre	—	—	—	—	2	—

— Hirdetések díjszabás szerint. —

Kapunitás.

Föltárulnak az iskolák kapui. Mosolygó gyermekarcokat látunk. Tefjes felszereléssel indul a kisedd csapat a tudomány tésarnokába, a jövődő, tetterős élet templomába. Szeretet és kötelességtudás vezeti a gyermekereget az iskola kapuján át. És evvel belépődzik a gyermeki szívbe az élet gondja, hogy attól többet ne szabaduljon. Vagy nem-e gondtalteljes a kisedd élete, ha iskolába kerül? Új viszonyok, új emberek, új kör veszik körül . . .

Valjon megtalálja szülő s gyermek azt, amit az iskolától vár?

Elborul elménk, midőn a feltett kérdésre felelni akarunk. — Sok esetben feltalálja azt, a mit keres, de sok esetben — fájdalom — ép az ellenkezőt találja. Nem egy esetben romlott el a gyermek ép ott, hol a szülő nevelést, tisztességet, jellemképzést, vallást vélt feltalálni. — Nem egy esetben tört össze az ingadozó nádszal, mert hisz a gyermek még olyan, mint az ingadozó nádszál — hajlik, ingadozik arra, merre a tanító, az iskola akarja. És ha összetört a nádszál egyszer, bármint is forrasztjuk össze, a forradás látszik. A gyermekből mi lesz? Félelme lesz. A nevelt vagy másképen szólva az elnevelt felszegség a sárga kísérő. Innen van, hogy sok esetben az iskola, a tapintatlan, lelkiismeretlen tanító a jövődő tetterős, vallásos élet megölője.

Ezért írta Guizot, ki Montaliven, francia miniszter megbízásából bejárta Németországot, hogy az iskolaügyeket tanulmányozza: „az erkölcsös élet támasztó pilléreit gondosan le kell raknunk tanítójelöltjeink és tanítóink lelkebe. Hadd legyen világos ismerete a kereszténység lényegéről, erkölcséről, dogmáiról, világtörténeti hatásairól. Egy nemzet népiskoláinak át kell hatnia lenniök a nemzet vallásos lelkétől. A vallás az én szememben a legjobb, illetőleg az egyedüli alapja a népnevelésnek. Csak kereszténység tud nevelni népeket. Tudom, hogy véleményem sokaknak nem fog tetszeni, hogy Párisban (Erdélyben is. Szerk.) sokan igen jámbornak fognak tartani, de ne felejtsek el, hogy e sorokat nem Rómából, hanem Berlinből írom.”

Putkaner német v. és közokt. miniszter pedig 1879-ben imígy beszél: „A népnevelés középpontjává a vallást kell tenni! Az iskolák keresztény jellege a kulturális élet biztositéka.”

Buth a liegnici evangélikus tanítóképző igazgatója pedig 1905-ben ezt mondotta: „A család és az egyház egyaránt elvárja az iskolától, hogy oly szellemben nevelje a gyermekeket, hogy alkalmasak legyenek az élet számára kialakuló szellemnek és a bensőséges családi

életre. Ezt elérni hitvallásos iskolák nélkül nem lehet.”

Maga a darvinista Jäger dr. stuttgarti tanár a következőket mondja: „A vallás nélküli erkölcs, mint parádé igen jól festhet, ha azonban szükség támadja meg az embert, akkor pávatollat húzunk csak ki a hüvelyből. Ha gyerekeitek lesznek, próbáljátok meg, mondjátok meg, hogy legyenek jók és erkölcsösek. Majd látni fogjátok, hogy levegőbe beszéltek. — De szójatok nekik a menyéi Atyáról, ki mindent lát, a Szentlélekről, ki felvilágosítja, az angyalokról, kik vigyáznak rájuk, akkor látni fogjátok, hogy ez a szívbe talál, hogy a vallás az egyedüli eszköz arra, hogy emberré nevelje az embert.”

Ha minden iskola, tanító in specie azok a híres stréber pedagógusok, a milyeneket úgy hiszem mindnyájan ismerünk, az idézett szavakat praksziban alkalmaznák, akkor sohse ölnék meg a gyermek ambícióját, jövődő tetterős, vallásos életét, nem ölnék ki a gyermek lelkéből az igazságérzetet és jellemet, mert tetszik tudni nem elég ám pedagógusnak lenni csak, hanem a szószerteli értelemben vett „tanító.”

Azért joggal elvárhatjuk iskoláinktól és tanítóinktól, még az államiaktól is, kik felőlünk felvállról szoktak beszélni — felétve a sok külső flancot, esetleges stréber reklámot — hogy intenzív munkássággal törekedjenek a gyermeki szívet úgy idomítani, hogy az ne báb, jellemtelen stréber, hazug, mondjuk félelme legyen, hanem egy tökéletes egész. Ezt pedig elérni lehet, ha nemcsak vallásos szellemben oktatnak, azaz nemcsak az iskolában mutatják a vallásoságot, hanem az életben is példával igazolják mindazt, amit az iskolában mint tanítók és nevelők mutatnak. Lássá a gyermek a tanítót vásárnapként a templomban, lássa gyönni, áldozni.

Példa kell a gyermeknek és nem hangzatos frázis.

Vésői J.

Az erd. róm. kath. státus közepiskolái.

III.

A magyar írásbeli tétel általában gondosan vannak megválasztva, habár egy és más szempontból vannak kifogásolhatók is. Egy néhányat kijegyeztünk ezek közül. „Bölcső és a koporsó” — olyan elvont, elmélkedésre szánt tétel, melyről egy V. oszt. tanuló nem sok okosat tud mondani. „Arany J. balladáinak lélektani alapja” c. tétel több gimnáziumban is feladták. A VIII. osztályban még megjárja, de a VI. osztályba, ahol a lélektani elemi ismeretek sincsenek még, semmi esetre sem való. Aki e kérdéstről elfo-

gadhatólag akar írni, annak tisztában kell lennie az erzelmeik, indulatok, szenvedélyek, lelki betegségek keletkezésével, fejlődésével, fajtaival, sajátosságaival stb. Honnan tudja ezeket a VI. oszt. tanuló?

„Pázmány polemiái Magyarival, Alvinczivel és Gyarmathival” (VII. oszt.) c. tételnek akkor volna helye és eredménye, ha a tanulók az illető polemikusok műveivel közvetlenül hozzáférhetnének, mert ellenkező esetben a tanulók csak másod-, harmadkéz munkáinak silány reprodukcióját nyújthatják.

„Szeszes italok hatása az erkölcsre és egészségre.” (VII.) Igaz, hogy mostanában az alkoholizmus ellen való küzdelmet a különböző fokú iskolákba is bevitték, de azért a fentebbi tétel nincs helyén. Ilyen kérdés hasznos fejtegetéséhez nagy élettapasztalat, speciális szakmunkák ismerete, statisztikai adatok összehűzése szükséges. A három kellék közül egyiket sem tehetjük fel egy gimnáziumi tanulóban és nem várhatjuk el tőle. Az alkoholizmus nemzetrontó veszedelmének felismerése s ezen pusztító veszedelem ellen való küzdelem nálunk még egészen újszerű s a sikeres harszerzése is annyira kezdőfokán van, hogy az oktató, a szervező munkálkodást ez irányban csak tapasztalt felnőttektől várhatjuk. Ezek kell hogy hassanak felvilágosítólag és elriasztólag az ifjúságra, de furesán veszi ki magát, mikor egy 17–18 éves fiatal ember olyan dolgokról kezd oktatást adni, amit neki voltaképpen ismernie sem volna szabad. Tehát „nequid nimis!”

Az iskoláknak más eszközei vannak arra, hogy az alkoholizmus elleni küzdelemből kivegyék az őket megillető részt. És mégis azt látjuk, hogy egyik közepiskolánkban a VII. osztályos tanulóknak plane szónoki beszédet kellett készíteni ilyen eimen: „Az alkoholizmus romboló hatása a társadalomban.”

Egy füst alatt a kapitalizmusról, szociálizmusról, merkantilizmusról, agrárizmusról is lehetne iratni és szónokolatni szegény diákjainkkal, mert hiszen ezek is divatos, napikérdések már — a felnőttek között.

Találtunk továbbá egy ilyen tételt: „A líra és epika közötti különbség” (VI.). Hát erre egy szellemes diák nagyon trefásan is felelhetett volna, egy másik pedig tíz sorban kimerítheti a tárgyat. Már pedig ha csak ennyit írhat a dologról (azt is kézikönyvből), akkor a tétellel szem elől van tévesztve az írásbeli dolgozatok tulajdonképpeni célzata, mely szerint a tanuló önállóbb gondolkodásra, összehasonlításra, kutatásra és szélesebbkörű olvasásra serkentsük. Ha pedig tíz sornál többet ír, — akkor a dolgozat üres fecsegés lesz.

Egyik gimnáziumban ugyanazon osztályban (VI.) a következő két rokontételt találtuk: „Minő

főbb különbségeket látnunk az Iliasban, Odysseában, Aeneisben és Zalán futásában?" és „Az idealizmus és realizmus Homeros, Vörösmarty, Arany epósaiban”.

Kifogásolható mind a két tétel, nemcsak tulajdonképpen szövegre, hanem anyagára, hanem azért is, mert nem valamelyik bűnös természetűknek fogva sem VI. osztályosoknak. Az, hogy a poétikát ebben az osztályban tanulják, még nem ad elég alapot ilyen kérdések sikeres megfeszítésére.

„A verselés története a régi magyar irodalomban” (VII.). Ha a verselésen a versformák értendők: úgy ez a dolgozat nem való középiskolába, ahol a költészet külsőségeire nem fordíthatunk hosszabb időt, mert örvendhetünk, ha kellő szemelvények felhasználásával behatárolhatunk a különböző korszakok irodalmának szellemébe s vele kapcsolatban megismertethetjük a korszakok politikai és társadalmi irányzatát.

Erre a tételre pedig: „Minő epószi írók hatottak Zrínyire” — a legtöbb tanuló egyebet nem fog tenni, mint kivonatolni (mert nem is tehet egyebet) Arany Jánosnak idevágó, ismeretes tanulmányát (Zrínyi és Tasso). Azok a tanulók pedig, akik ezt a tételt kapták fel: „Rim és az asszonanza” — még kevésbé tehetnek egyebet, minthogy szintén csak Arany J. tanulmányait puskazzák ki. Hiszen az korántsem baj, ha a tanulók ilyen módon rá vannak utalva Arany J. tanulmányainak az olvasására, csak hogy ezt más módon is el lehet és el kell érni anélkül, hogy az írásbeli dolgozatok célzatát áldozatul hoznák.

Az írásbeli tételnek meg kell még egy dolgot említenünk. Az Értékelők közül láttuk, hogy több helyt is adtak fel u. n. szabad dolgozatokat. Vagyis a tanár a tétel megtalálását is tanulóira bízta. Hat igen jól tudjuk, hogy a tanárnak bizony sokszor nem kis fejtörést okoz, hogy tanítványainak mindenképpen megfelelő, s az elméleti előhaladáshoz simuló kérdéseket állítson össze, de azért ez a körülmény nem ingat meg bennünket abban a meggyőződésünkben, hogy a tétel megtalálását nem szabad a tanulóra bízni. Ha nehéz ez a már tapasztalt tanárnak, s ha nehéz ez sokszor még gyakorlott írónak is (pl. bizonyos rátkultált alkalmakra), mennyivel nehezebb lehet ez a számrpróbálgató ifjunak. Azt vehetné ennek ellene valaki, hogy a tétel kidolgozásának a tanulóra való bízásával, szabadabb bepillantást nyerhetünk a tanulók gondolatköreibe, megismerhetjük egyik-másik studium iránt való különösebb vonzódását, hajlamát. Beismerjük, hogy ebben a feltevésben van valami igazság, sőt egész igazságnak is elfogadnók, ha nem ismerünk a tanulóknak azt a természetét, hogy szeretik a dolgokat könnyebb végét fogni. A tétel szabadválasztásánál tehát nem az önmagukkal való számotvetés fogja őket elsősorban vezetni, hanem annak keresése, mifele kérdéshez kapnak legkönnyebben és legtöbbször kész anyagot. Van azonban egy más módja annak, hogy az írásbeli dolgozatoknál is kipuhatoljuk tanítványaink hajlamait. Adjunk fel több megfelelő tételt mi tanárok — szabad választásra.

Az iskolai tanulmányok kiszélesítésére, az írni tudás, s a szóbeli előadás-készségének gyakorlására szolgáltak az önképzőkörök, melyek mindenik gimnáziumunkban helyes vezetés mellett dicsérendő munkásságot fejtettek ki. Jól eső megnyugvással konstatáljuk, hogy az önképzőkörökben a még nem régiben is dühöngő verselő kedv és éretlen lírikus ömlengés nagy mértékben alábbszállott s csupán egyik gimn. Értékelője emeli ki, hogy az önképzőben még mindig sokan pályáztak költői babérokra, a mivel szemben a szavalásban a tagok még nem vol-

tak elég erősek. De ugyanezen intézetnél láttuk azt a helyes dolgot, hogy az önképző körébe bevonták a rajzot és festészetet is. A pályázatra kitűzött kérdések megoldására általában sikerrel törekedtek az ifjak, csak egyik gimnáziumban maradtak a kitűzött tételek meddően. Okát nem tudhatjuk, hozzá sem szólhatunk, mert a tételek címét nem közzé az értesítő (Kvászárhely). Az önképzőkörök vették ki az oroszlan-részt az iskolai ünnepek rendezésénél is, melyek a szokásosak voltak a múlt iskolai évben is. A koronázás évfordulóját azonban, a kegyelmes püspök rendelkezése, mindenütt nagyobb ünneplés keretében, mint évzáró ünnepet tartották meg. Annak az örömmel akart ez kifejezője lenni, mely elárasztotta az egész országot akkor, amikor a király és a nemzet újból megértette egymást s vége szakadt az áldatlan ekszleksznek és az abszolutisztikus kormányzatnak.

Intézetünk az u. n. tanuló *kirándulások* is felkarolták, így is előkárva mozdítani a tanulók látókörének tágítását. A múlt iskolai évben nagyobb kirándulást rendezett: Gyulafehérvár (Hunyadv. természeti és történelmi nevezetességeinek megtekintésére), Szekelyudvarhely (Brassó—Sina), Marosvásárhely (Bpest—Zágráb—Fiume). A 7 napig tartó kirándulásban 27 tanuló vett részt 2 tanár vezetésével. E kirándulással kapcsolatban megtörtént az az első eset is, hogy az igazgatótanács a kísérő tanárok személyes költségeit megterítette. (Az állam tudvalevőleg minden egyes esetben megteszi.) A brassai gimn. tanuló Aradot érintve a székesfővárosba rándultak fel. E nagyobb kirándulásokon kívül mindenik intézet tanárai elvezették az egyes osztályokat a helyi történelmi, gyári, ipari látnivaló megtekintésére, valamint különösen az illető intézet környéke flórájának tanulmányozására.

(Folyt. köv.)

„Alapítsunk néplapot!”

Vártam, hogy hivatottabb erők fognak a fölvetett kérdéshez szólni, de még eddig nem szólt hozzá senki. Meglehet, hogy többen foglalkoznak már a kérdéssel és alaposabb tanulmány után alapos vitaközlést fognak kezdeni, ami az életrevaló eszme érdekében csak kívánatos volna. Én az elvet magát egyszerűen elfogadom és inkább a terv megvalósítása érdekében szeretnék néhány gondolatot közlenni. Hogyan kell néplapot alapítani? Ez a kérdés. Vagy helyesebben, hogyan alapítsuk meg mi a még hiányzó néplapot?

Ahhoz először is pénz kell, azután munkatársak kellene. Kellene előfizetők és terjesztők, de kell mindenekelőtt szerkesztő. Hogy ki legyen a szerkesztő, az még korai kérdés. Hogy a pénzt honnan vegyük? annak megoldását másokra bízom. Az előfizetők és terjesztők majd a lap mutatószámára után következnek. A mutatószám pedig a munkatársak közös munkájának lenne a gyümölcse.

A munkatársak tehát már most megkezdhetnék működésüket, még mielőtt a lap megszületett volna. A szervezett, céltudatos működés mindig áldados, s ha esetleg előre nem látott nehézségek a néplap megindítását lehetlenné is tennék, azért a munka nem vész el, s a fáradság eredményét más téren is lehet értékesíteni.

Hogy miképpen és minő irányban kell dolgozni, azt nagyon szépen kifejtette a nem régen megindult „Felsővidéki Szemle”-ben Dr. F.

*) Mint jóakarató akadémikus elmékedést tekintjük e cikket, de a gyakorlati megvalósításra egészen más csapón kellene elindulni. Szerk.

A 4-ik számban már örömmel jelenti, hogy a lap tisztán előfizetésekből biztosítható van. Hanem azért még több előfizetőt kér — de nem elsősorban. Kéri a lap ajánlását és terjesztését, de a lap ajánlásánál sokkal inkább kéri a munkát. Így folytatja:

„Lapunk ajánlásánál sokkal inkább kérjük a munkát; az egymás munkájáról tudó szervezett és célirányos szellemi munkát.

Kérünk gyors és rövid tudósítást minden közérdekű eseményről... s kérjük az erre való vállalkozás szives bejelentését. Kérjük a közérdekű kérdések szakszerű tanulmányozását és megbeszélését lapunkban. Főleg itt van a munkafelosztásnak helye egyes tudomány szakokra s a tudományok egyes kérdéseire.

Kérünk szakreferenseket s ezeknek előzetes jelentkezését.

Kérünk szakreferenseket a hitvédelemnek természet tudományi, bölcséleti, biblikus és kulturtörténeti ágaira.

Kérünk szakreferenseket a jogtudomány köréből, a közjog és magánjog aktuális kérdéseire.

Kérünk szakreferenseket a társadalomtudományok köréből. Külön-külön a „falú jóléte”, a falusi gazdaság egyes ágairól, a hitel- és foggyasztási szövetkezetek jogviszonyairól és gyakorlati fejlesztéséről, katolikus körökről, ezeken belülről (gazdasági oktatás, ifjúsági szakosztály stb.), a munkásügyről, a szociáldemokráciáról, a kis- és nagyiparról, a mértékleteségi mozgalomról, a kivándorlásról.

Kérünk szakreferenseket az iskola-ügyről, a hittalános iskolák jogvédelméről, a módszertan újabb kérdéseiről, a hitoktatásról.

Kérünk szakreferenseket a tudományos és népies irodalomról, a külföldirol és hazáról, magyar és másnyelvűrol egyaránt.

Szívesen vesszünk demografikus tanulmányokat és egyéb leírásokat népünk életéről és helyi szokásairól, a nyelvjárások sajátosságairól akár a magyar, akár a tót nyelvterületen.

Kérünk tanulságos értesítéseket a külföldi állapotokról, a hitelesítés nagy művéről a pogány országokban.

Foglalkozzék mindenki rendes kötelességein felül legalább egy tárgyval alaposan, szakszerűen, rendszeresen s tegye le munkája eredményét a közjó és közművelődés oltárára.

Ha az itt felsorolt szakokat a mi viszonyainkra alkalmazzuk és aszerint hozzáfogunk, de komolyan a munkához, rövid két év alatt összegyűl a szakreferensek tábora s akkor a lap megindításához szükséges többi dolgot is könnyen előlehet teremteni. Hanem ahhoz, hogy a szakreferensek egyöntetűen működhessenek, szükséges, hogy egymás munkájáról tudomással bírnak. Ezért kéri az idézett cikk írója is, hogy az egyes szakokra való vállalkozást bejelentsek a leendő szakreferensek. Egy szakreferens már is megvan, s ha egy szakban többen is járta-sok, az csak haszná a közjóknak. Ha tehát valaki a mértékleteségi mozgalomról akar szakszerű ismereteket szerezn, az illető szakreferenshez fordul, aki készséggel adja meg az útbaigazítást.

A közjog és magánjog terén is van igen sok kiváló erő, de egységes szervezett hiányában kevesebbet használnak a közjóknak, mintha a munkafelosztás alapján egy személy végezn azt, a mit most kettő, vagy esetleg három személy végez.

Ugyanez áll a történelem, természettudomány, hitvédelem, bölcsélet és theologia egyes ágaira is. Szervezett erővel sokkal könnyebben

lehet a tudományt népszerűsíteni, a népet szellemileg nevelni, felvilágosítani; hogy ügyes-bajos dolgaiban legalább tudja kihez vagy mihez forduljon.

A szociáldemokratáknak is ebben van az erejük. Előbb a „Világszabadság” meg a „Népszava” lapokat adják a nép kezébe, aztán más apróbb irattakkal — a saját módjuk szerint — „felvilágosítják” a népet s ha ez sikerült, akkor a szervezés nagyon könnyű. Tanuljunk tőlük! Még egyet! A ki jelentkezni akar leendő szakreferensül, hol és kinél jelentkezze?

Azt hiszem a legjobb lesz, ha ezt a kérdést az irodalmi társulat fogja megoldani olyanformán, hogy saját kebelében külön bizottságot alakít erre a célra. A bizottság a beérkezett jelentkezéseket tudomásul veszi, a Közművelődésben időről-időre közli és a jelentkezők kérdéseire szintén a Közművelődés hátsóján válaszol.

A bizottságnak feladata volna mindenképp előtérbe hozni az irodalmi tanulmányozást és az érdeklődő referenseknek a szükséges művek beszerzését közvetíteni, ha egyik-másik mű könyvkereskedői úton nem volna kapható.

Ezek volnának az előmunkálatok egy néplap megteremtésére. Az előmunkálatok legfőbb előnye abban áll, hogy még a direkt cél megvalósulása előtt sem veszítik el értéküket.

Ego.

A moloch.

(Folytatás.)

Izlólól tovább haladva, a vármegyei út kanyarodik, emelkedik egy hegyre, jobbra terjedelmes hegyi legelő látszik ösrégi állapotban, tele bozóttal, tövissel, újabb időben valamit takarítottak ki-belöle, de azért elég disztelenkedik és haszontalankodik most is, semmi industria sem látszik, pedig ugyancsak reáferne, mert oly gyenge fű látszik még május vége felé is, hogy a barom alig kaphat ott elegendő táplálékot első kimenéskor is, azután pedig éheznek a drága állat, melynek most mesés nagy ára van. Semmi sem fizet oly jól a gazdának, mint a barom, azért a józanul gondolkozó absztinenset szomorúság fogja el népnél indolenciája felett. Kétségkívül sovány laza talaj, de felszántva, bevetve baltacinnal jó és tartós legelőt adna.

Lenne munka is, költség is, ha gazduramék az alkohol élvezeténél elvesztegetett időt és pénzt ide fordítanák és mily egészségesek és módosak lennének!

A székely kirendeltség a gyenge legelővel bíró községeket fel is szólította a legelőjavításra, segélyt is kínált, de volt oly község is, hol azt mondták: nem kell az állam, majd kamatosul együtt visszavéteheti és maradt a legelő régi silány állapotban. Más élelmes községek pedig tetemes állami segélyt nyerve, alaposan megjavították rossz legelőjüket, mint a nyárádmonti Harasztkerék község és a többi között.

Józan gondolkodás, józan számítás jöjjön el a te uralmad!

Az állami világosan megmondja mily cimen ad, segély cimen, vagy kölesön cimen. Annak lehet és kell hinni.

Balról látjuk Hodos vásáros csinos községet, tiszta székely katolikus község. Dacára annak, hogy határa oldalos és gyenge minőségű élhető község, egész bizonyossággal állíthatjuk, hogy gazdag lenne, ha a pálinkát egészen száműznék. Ezt mondhatjuk a mellette fekvő Jobbágytelke és Ehed tiszta katolikus községekről is.

Jobbágytelke tipikus székely község, ősi eredeti viseletével, melyet tisztán megtartott. Ezé azon község, hol még az italmérő zsidó is aláírta azon megállapodást, hogy vasárnap és ünnepen a koresmák zárva tartassanak. Itt 183 tagja van alkoholelleses szövetségünknek.

Hodoson is számosan lesznek nemsokára és Ehedon is.

Absztinencia és temperancia kell népünknek, akkor megél az ő kedves otthonjában is!

A hegytetőre kiérve nagy esere- és tölgyfák között ereszkedünk be Deményháza községbe. Ennek szorgalmas munkás népe van, szereti a földet, kívánja megszerezni és megtartani.

Van keresztény fogyasztási szövetkezete italmérővel. Úgy vettem észre, hogy ezen kívül még két italmérése van.

Ez is tiszta székely katolikus község. Az egyetértés kívánni valót hagy fenn, mert a keresztény bolton kívül más bolt is van, pedig egy bolt elég, italmérés egy is igen sok.

Ezen község lakossága is akkor lenne erős, vagyonos és boldog, ha a pálinkát csak a patikában árulnák halál-fő jelzéssel úgy, a mint dukál.

Mert a pálinkának sokan hódolnak és áldoznak, sok a szegény.

Az Isten megáldotta a nagy kövek között gyorsan esergedező folyóvízzel, a Nyáráddal, ebből és a jó kútvizből kellene a szomjat csillapítani és ne a mérges folyadékkal.

Egyenes vonalban haladva érjük Közvényes és K.-Remete tekintélyes székely katolikus községeket.

Úgy Deményházan, mint az utóbbi két községben a törvény követelményeinek egészen megfelelő impozáns iskolák vannak, nagy és szép templomok.

Ezeket látva azon gondolattal telünk el, hogy úgy a gyermekek, mint a felnőttek kellő oktatásban és nevelésben részesülnek, tehát jellemes, munkaszerető, munkaképes és jézusi szeretettel telt polgárok vannak. Vannak és tiszteltet és becsület illeti azokat, de hát vannak hiányos emberek is, nem is kevesen, mert a koresmák soknál lerontják azt, mit az iskola és templom épített. Körültekintünk és látunk sok vagyonos gazdát, de nagyon szembe ötlük a szegénység, mert sokat jövedelmeznek a koresmák, tehát sokat, nagyon sokat áldoznak az alkohol molochnak. Mély sajnálkozás fogja el a kutatót azon tapasztalatra, hogy sokan életboldogságnak tartják a pálinkaivást, a mi pedig kevés leszámítással minden nyomornak és inségnek oka.

Azt mondják, hogy ezen községek tűzifát fuvarozók Marosvásárhelyre, a sok utazás miatt szokják meg a szertelen pálinkaivást, mert különösen télben sokat fázódnak s pálinkával melegítik magukat. Már pedig éppen az ellenkező az igaz, a sok pálinkát élvező kevésbé tudja kiállani a hideget és hogy ezt oly kevesen tudják, oka az, mert meg sem próbálták. Hidegben jó táplálkozás és jó meleg ruha kell, nem pedig mérges folyadék.

Közvényesen és Remetén a fogyasztási szövetkezetek az árúzsora ellen felvették a harcot és eredménnyel küzdenek.

Be kell ismerni, hogy a kereskedelem a tisztesség határai között tartassék, feltétlenül szükségesek a fogyasztási szövetkezetek, csak legyenek megbízható szövetkezeti holtosok. Hogy nagyon kevesen vannak, azt is a pálinkának vagy más szesznek italmérője okozta. Mert a szesz élvezete gyengíti a lelkiismeretességét és az önbecszeretetet, és ezen defektusok átörökölődnek.

K.-Remete még mindig bő kereseti forrással rendelkezik a tűzifában. Maga a község vagyonos, mutatja hatalmas új községi háza. Csinos város lehetne, ha az alkoholra egyáltalában nem áldozna, amit oda áldoz, maradandó közhasznú célokra adná. Most hialja az alkohol tőkét, mely már is tulontul elhízott, elhatalmasodott az emberiség legnagyobb kárára és veszedelmére.

Utóbbi két községben vannak alkoholelleses szövetségi tagok és még többen is lesznek.

Hét tiszta katolikus község a nép nyelvén szent földnek nevezetik, mert tisztán megmaradtak katolikusoknak, ami Isten kegyelmén kívül a miházi szent Ferencendi szerzetesek érdeme. Az a kívánatos, hogy necsak a föld, hanem az emberek is nagytöbbségében szentek legyenek, erre vannak hivatva, azért el az alkohollal, ennél jobbat egyhamar nem is kívánhatunk.

(Folyt. köv.)

Szabó György.

H I R E K.

— **Szent István ünnepén** nagy közönség vett részt a székesegyházban tartott szent misén. Képviselve voltak a különböző hivatalos testületek, valamint a katonaság. Szent István nagyságát Zomor a Daniel kanonok-plébános magasztalta lelkes prédikációjában. — A városban itt-ott zászló is lengett, az előestén világitottak is, de nem úgy, miként ez az első magyar király emlékéhez illene volna.

— **Ünnepségek Nagyenyeden.** A nagyenyedi római katolikus plébániai templomban ügyőfelsége születése napját, valamint szt. István I. apostoli királyunk névünnepe évfordulóját az idén szokatlan fényvel ünnepelték meg. Az ünnepség mindkét alkalommal d. e. 10 órakor kezdődött. A szentmisét fényes papi segédlettel Deli Ödön plébános celebrálta. Szent István napján Pintér János főgimn. hitoktató mondott alkalmi magvas szentbeszédet. Beszédében röviden változta sz. István vallási és politikai érdemeit, majd párhuzamot vont az akkori és korunknak fontosabb, idevonatkozó mozzanatai között. Végezetül a hallgatóságot szt. István oltalmába ajánlotta és kérte a hivatást, hogy szt. István fenkölt alakjáról soha meg ne feledkezzenek. Az ünnepségeken a megyei, városi, katonai és az állami hivatalok mind képviselve voltak.

— **A helyi lövészegetület** Szent István napján király-díjlövészetet tartott. Ujabbban az egyesület mindent elkövet, hogy a lövészet szép és hasznos sportja iránt érdeklődést ébrentartsa. Ha törekvését még ez idő szerint nem kíséri a kellő siker — nem az ő hibája. Szép lövészeket tettek: Volez H. (királydíj-serleg), Jakabffy J., Borbély hadnagy, Bellányi Nagyenyed városi és Urbán Gyula helybeli püspöki főerdész. Egy kis megrovást azonban nem nyomhatunk el. A tulipán korában ugyanis az első díj szolgálat serleget kár volt Münchenből hozatni. Első sorban az egyesületeknek kell jó példával előjárni a hazai iparpartolásában.

— **A vöröskereszt** helybeli fiokja a házi szegények felségítésére szánt mulatságát Szent István napján a sétatéri kioszkban tartotta meg nagyon csekély érdeklődés mellett. Értesülésünk szerint a bevétel még a legcsekélyebb redukált kiadásokat sem fedezte. A közönségnek ezt az indolenciáját első sorban a rászorult szegények sanylik meg.

— **A kivándorlás ellen.** A haladóparti újságok ugyan mindent elkövetnek, hogy az új kormányt s különösen annak egyes tagjait befeleltessék s a bizalmat irántuk megrendítsék, de csak a vakokat tudják becsapni. Aki látni akar láthatja, hogy az új kormány nemcsak közjogi bajainkat, de a szociális nyomorúságainkat is enyhíteni törekszik. Legújabbán Andrassy Gy. gr. belügyminiszter iparkodik azon, hogy a kivándorlást csökkentse, helyesebben, hogy azokat a bajokat gyógyítsa, melyek miatt a szegény ember vándorbotot fog. Ezért rendeletet adott ki a vármegyék alispánjainak, hogy tegyenek jelentést arról, milyenek a lakosság viszonyai. Ha pedig ezekből a kivándorlás okai előtűnnek, azt is jelentésük be. Szóval a belügyminiszter mindent el akar követni, hogy a kivándorlást megnehezítse, anélkül azonban, hogy az emberek személyes szabadságát korlátozni akarná.

— **Egy főispán a szövetkezetekért.** Kállay Ubul, Csikvármegye ágilis főispánja kelően értekel a szövetkezetekben rejlő népmentő erőt, megyéjében rendeletet adott ki a szövetkezetek alakítása érdekében. Ugyanezt megtette a minapában egy magyarországi főispán is, mire megyéjének bizonyos elemei valóságos hajszát indítottak ellene. Persze a szövetkezetek sokat rontanak a gesztenén. A Kállay rendeletéből közöljük az alábbiakat:

A modern gazdasági élet megmutatta, különösen a gazdaságilag fejlettebb nyugoti államokban, milyen hatalmas erő rejlik a szövetkezeti eszmében, a szövetkezésben. Hazánkban is, mindenütt, hol hitel, fogyasztási avagy termelő-értékesítő szövetkezet alakult, emelkedett a nép jóléte, a kisémberek megszabadult a lelketlen uszárások karmaiból, takarekosságra szokott. Mindezt, hol gazdakör alakult, bővült a lakosság gazdasági tudása: a gazdakör egy hatalmas eszköznek bizonyult az intenzívebb gazdálkodás terjesztésére és arra, hogy a közösség megszeressen tagjainak oly gazdasági előnyöket, amelyek egyesek által egyenként meg nem szerezhetők. A szövetkezeti eszme varázserejét azonban csak akkor méltányolhatjuk kellőképpen, ha a szövetkezetek által javított gazdasági helyzetnek nemcsak tisztán gazdasági eredményeit mérlegeljük, de magasabb erkölcsi, vagy nemzeti célokat szolgáló előnyeit is latbavethetjük. Épen azért óhajtanám, hogy a fősolgabíró és asszolgabíró urak a szövetkezeti intézményeket, a helyi viszonyok mérlegelése alapján különös gondoskodás tárgyává tennék s a járáások községeiben ilyenek létesítésében tevékeny részt vennének. Első sorban tudomást kellene szerezniök, mely községekben van oly intelligens elem, melyre az intézmények vezetése bízható volna. Ezen elemek és a községi előjáróságnak bevonásával hason kiutazásai alkalmával oda, hogy a nép ez intézmények hasznáról és céljáról kitanítva, mentől nagyobb számban létesítsen a helyi viszonyoknak megfelelő szövetkezeteket. Gazdakörnek minden faluban kellene léteznie. E működésüket a székely kirendeltséggel karöltve, annak tanácsaitól támogatva fejthetik ki. Meg vagyok arról is győződve, hogy egy olyan társadalmi osztálynak a Magyar Gazdaszövetség, valamint az Országos Központi Hitelszövetkezet és a Hangya, mint a Magyar Gazdaszövetség fogyasztási és értékesítő központi szövetkezte készségesen fog szolgálni. Minden tekintetben pedig számíthatnak az én támogatásomra.

— **A központi kath. Legényegyesület** ötvenéves jubileumi ünnepsége aug. 18—21-ig rendkívüli érdeklődés mellett folyt le a fővárosban. Aug. 19-én a Szent-István bazilikában hálaadó istentisztelet volt, melyet Városháza Gyula

kaloesai érsek végzett. Várady Árpád dr. címzetes püspök alkalmi szent beszédében megemlékezett az egyesület áldásos voltáról, az egyesület jövőviről. A templomból a hatalmas ünneplő tömeg a városligeti iparsarnokhoz vonult a munkakiállítás megnyitására. A kiállítást Városháza Gy. kaloesai érsek nyitotta meg, majd a hatóság nevében Almády Géza fővárosi tanácsos üdvözölte a legényegyesületet, Gelléri Mór pedig az Országos Iparegyesület nevében. Az ünnepi programot Schiffer Ferenc központi elnök beszéde zárta be, mely után megkezdődött a körseta a kiállítás területén. Délután a gyönyörű Margitszigeten folyt le a nagyszabású dalosverseny. Az ünnep harmadik napján az egyesület Rottenbiller-utcai házában lépcsőházában folyt le a Szabóky-emléktábla leleplezése.

Az emlékbeszédet Guba Pál selmecbányai kegyesrendi tanár mondotta. Hatalmas beszéde mélyen megthattotta a hallgatóságot s különösen a szívekbe markolt beszédnek az a része, melyben Szabóky áldásos működésével szembeállította a nemzetközi szociálisták brutális működését — vonatkozással az éppen ravatalon fekvő Csaplár Benedekre. „Ravatalon fekszik — ugymond — egy piarista és mi ugyanekkor egy másik piarista dícséretét zengedezzük. Az új rend, a szociáldemokrácia, ime gyilkosokat nevel. Ti tudjátok legjobban, kedves testvéreim, hogy Szabóky és utódai nem ilyeneket nevelnek.” A beszéd után Holló János szavalta el Erdősi Károlynak Szabóky munkásságát dícsőítő ódáját, majd végül a himnusz akkordjai mellett oszlott el a lelkesen ünneplő közönség.

— **Csaplár Benedek f.** Annak a szívében, lelkében teljesen megromlott embernek ökölcspása tehát mégis kioltotta a legnemesebb emberek egyikének életét. Azt, aki egész életén át a munkának élt, most a munkának egy megbomlott eszű páriája fosztotta meg az életétől. Minden becsületes embernek megáll az esze, ha maga elé képezi azt a brutális jelenetet, hol az emberből kitörő állat nekírtott egy magával tehetetlen, 85 éves tisztességgel aggnak. A legszomorúbb pedig az egészben még az, hogy ez a minősíthetetlen brutálítás nem egyedül álló jelenség, hanem társadalmi szimptoma, mely a munka nevében ráront a munkás emberre is — esupán azért, mert ez nem kék zubbonyt visel, nem kalapácsos, vésővel, furóval stb. végzi napi munkáját, hanem tollával, eszével, szívével, egész egyéniségével, lelkének minden erejével. Amely eredményes munkáért még nem is kapja azt a bért, amelyet a veres ördög napi 8 órai munkával megszerrez. És amely munka nem is csak egy ember és egy család létfontosságáért folyt szakadatlanul egy hosszú életen át, hanem az egész hazáért, az egész nemzetért. És a nemzetnek ezt a hűség és önzetlen napzamosát vak gyűlölettel eltelt másik napzamos ökle ütötte le... egy olyan társadalmi osztálynak a tagja, amely hangos szóval, s erőszakkal követel magának több és több jogot s amely a szabadság szavával a szájában a legfejtelenebb zsarnokságot és brutálitást egyesíti magában. Ennek lett áldozata Csaplár Benedek. Életrajzi vázlatát a következőkben közöljük.

Egyszerű polgári családból született 1821. január 3-án a pozsonymegyei Duna-Szerdahelyen. Az érsekujvári gimnáziumban kezdte meg tanulmányait, majd 1831—32-ben Pozsonyban folytatta.

A következő évben Nagyszombatba ment. Itt ismerkedett meg Reguly Antallal, kivel azután husz év múlva ismét érintkezett a magyar mithologia megírása alkalmával. 1836. szeptember 14-én lépett be a piarista-rendbe. Itt nagyon szorgalmasan dolgozott. Teljesen elsajátította a német és francia nyelvet úgy, hogy 1841-ben Besztercén már német nyelvű prédikációt tartott. 1843-ban Kolozsvárott tartózkodott. A bölelet tanulása mellett a klasszikalitteratúrával foglalkozott és az olasz és angol nyelvet is megtanulta. Ugyancsak ekkor ismerkedett meg Kriza Janossal, akinek segítségére volt a népköltészet összegyűjtésében és a népeleti hagyományok összegyűjtésében, aminek később a magyar mithologia összeállításánál nagy hasznát vette.

Azután több helyen tanárkodott, legnagyobb-részt azonban Szegeden, összesen mintegy tizen-négy évig (1853—1867). Közben Budán is tartózkodott, ahol az épen akkor fogságban levő Czuczor Gergellyel élénk levelezésbe boesátkozott s ezáltal sokban enyhítette Czuczor fogságát. Szegeden nemcsak az iskolában, hanem társadalmi téren is működött. Résztvett a legényegylet és árvaház megalakításában, a Dugonics-szobor felállításában. A népevelés téren is működött. Egy másik tanárral egyetemben szerkesztette a „Magyar alföldi képes könyvtár.”

A forradalom után teljes lelkeséssel dolgozott, hogy az országot gazdasági téren is felemelje. Ez időben adta ki tanítványai számára „Laborate plantate et rigate” című művét, melyben a nemzeti művelődés és előhaladás alapjait jelölte meg. 1870-ben a rend vezetésére a pesti társházba rendelte azon feladattal, hogy a rend történeti adatait buvárolja. Munkásságát a Magyar Tudományos Akadémia 1886-ban azzal honorálta, hogy tagjává választotta.

A történelmi társulatnak igazgató választmányi és a Szent-István-Társulat irodalmi osztályának tagja volt. Igen nagyszámu cikket írt a különféle fővárosi és vidéki napilapokba és időszaki folyóiratokba a történelem, irodalom-történet, nevelésügyi és társadalom köréből; ezek nagyrészt röpiratok alakjában is megjelentek. Pólyi Arnoiddal egyetemben erősen dolgozott a magyar mithológián.

Legnevezetesebb művei voltak: Platon munkái (Kolozsvár 1845.); A magyarországi kegyes tanítórend történetének tervrajza címen írt egy monografikus munkát (Pest 1871.); Révai Miklós élete és művei címen nagy irodalomtörténeti monografiát írt. E rendkívüli adathalmazzal, bő terjedelemben megírt munka egyik legjelentősebb műve. Eddig négy kötete jelent meg. Önálló művein kívül számos értekezést, cikket írt.

Amilyen egyszerű volt élete, olyan áldás-dus és nagyszabású volt munkássága.

— **Beírások a főgimnáziumban.** Az 1906—1907. tanulóévre a beírások a helybeli gimnáziumnál szeptember 1., 3. és 4. napján lesznek; 2-án — vasárnap lévén — beírásokat nem eszközölünk. Ezuttal tudatjuk a szülőkkel azt is, hogy az I. osztályba a nem katolikusokat csak a beíratás utolsó napján vesszük fel, a többi osztályokba azonban mind három nap beírunk valláskülömbőség nélkül. Az új rendelet értelmében a tandíj fele előre befizetendő.

— **Különös megemlékezés.** Egyik vidéki lapársunkban olvassuk a következő híresekét: „A magyar nép öntudatába bevette magát az a meggyőződés, hogy a keresztény magyar állam az István király kezének a produktuma. Valami babonás hittal, gyermekes ragaskozással csügg István király emléken s eme ragaskozásnak tulajdonítható, hogy István királyt

a szentek közé iktatták s hogy augusztus hó 20-a ma már magyar nemzeti ünnep."

Ugyan, hogy érti azt a „babonás hitet”, mellyel a magyar nép Szent István emlékének csüng?

— **Alkoholelles mozgalom.** Szövetségünkbe I. osztályú tagoknak jelentkeztek: Dr. Molnár Gábor főszolgabíró, Boda István, Pici Károly zenész, marosvásárhelyiek, Izsák Aladár ev. ref. lelkész Ládán, Dunai Jenő jogszigorló, Budapest, Turnovszky Sándor jogász, Marosvásárhely, Rákósy Géza jogász, Szászrégen, Kodoloni Antal gazdasági író, Budapest, Bückner Arthur kereskedő, Marosvásárhely, Harangi Endre, Hangyatiszviselő, Budapest, Szanter Miklós mérnök, Apatin, Dr. Baresay Andor képviselő, Medgyesfalva, Bálint Vince főgim. tanuló, Csiksomlyó, Bálint Ákos főgim. tanuló, Csiksomlyó, Szakács Dénesné birtokosnő, Nagyerne, Szakács Mária hajadon, Nagyerne. II. osztályba: Gróf Lázár Berta, Marosvásárhely, Kocsis Lajos Hangyaellenőr, Nagyerne, Márvényi Arthur kereskedő Marosvásárhely, Pázsitni Boneventura, minorita házfőnök, Marosvásárhely, Szenkovits Elek körjegyző, Gyalakuta, Szenkovits Elekné, Gyalakuta, Bálint Sándor tanító, Németbaranya, Bálint Sándorné, Németbaranya, Szebenyei Ernő hirdapíró, Marosvásárhely, Adi Árpád nyomdász, Marosvásárhely, Feurstein József tanító, Marosvásárhely, Kis Ödön, Akosfalva, Székely Dénes cipész, Marosvásárhely, Székely Dénesné, Marosvásárhely, Jenei Sándor ev. ref. lelkész, Nagyerne, Veress József jogász, Szentháromság, Szegedi Helén, Segesvár, Orbán Marika, Csőb, Hadnagy Dénesné, Bodos, Baricz Margit, Egrestő, Fancsali Anna, Székelykeresztúr, Nagy György tanító, Pókakeresztúr, Szenkovits Albert lelkész, Kide. Tagjaink száma: 993.

Nagyerne községének képviselő testülete folyó hó 22-én tartott gyűlésén a következő nagyfontosságú indítványt egyhangulag fogadta el: „Tekintet arra, hogy Nagyerne községében is a vasárnapi és ünnepi köresmázás miatt tarthatatlan állapot állott elő; az apak tetemes része nem bír fiával, a eseléd tartó gazdák nem képesek rendbentartani eselédeiket a köresmázás miatt, a növedék függérmekek körülállják a köresmákat, mőhön lelik a részeg emberek botrányos beszédeit, viselkedéseit, a napzamos munkásosztály eszeveszetten pazarolja a köresmázás által keresményét s már december havában éhezik; tekintettel arra is, hogy sok birtokos gazda a köresmáknak áldozata már is, mondja ki a képviselő testület, hogy a további romlás és zűlles megakadályozása, a község nyugalmanak és jólétének tekintetéből okvetlen szükségesnek látja a köresmáknak zárva tartását szombat estétől hétfő reggelig, ünnepek estéjétől munkanap reggeléig és felir a vármegye törvényhatóbizottságához, hogy engedje meg, illetőleg eszközölje ki, hogy Nagyerne és a vármegye összes községeiben minden vasárnap és ünnepen a köresmák egész nap zárva tartassanak. Nagyerne, 1906. aug. 21-én. Szabó György esperes plebános, Szenner Dénes községi bíró, Szenner János községi jegyző, Szántó Dénes, Ráduly József, Lénárt Gábor, Szakács Lajos, Györfi József birtokosok, községi képviselők”.

Tisztelettel kérjük szövetségünk tagjait és elvtársainkat községeikben sietve hasonló indítványokat adjanak be. Ezt követeli népünk érdeke! Azon nem várt esetben, ha leszavaznák, főbebezzenek és szövetségünk elnökségét értesítsék a szavazás eredményéről és a netaláni főbebezzéről.

Még csak azt jegyzem meg, hogy szövetségünk alapszabályai jóváhagyva rövid idő alatt

leérkeznek a minisztertől, azonnal kinyomatják és nagyobb hatáskörrel bíró tagjainknak megküldjük és mindazon helyekre, hol tagjaink vannak.

Alkoholelles szövetségünk a tagoktól a költségek fedezésére önkéntes adományt kér. Küldjék Tek. Bocsányi Gerő kereskedő úrnak, pénztárnokunknak, Marosvásárhelyre. Eddig adakoztak: Dr. Halasi István 30 koronát, Fischer Lipót kereskedő 50 koronát és fedezett ezenkívül 50 K. nyomatási és bélyegköltséget. Szabó György 30 koronát, Borbáth Béla tanító 2 koronát. Mutassuk meg, hogy abstinensek és temperánsok képesek és készek áldozni! Minden kiadványunkat díj nélkül küldjük meg. Nagyon kívánatos, hogy anyagiak hiánya ne akadályozza mozgalmunkat!

Szabó György.

IRODALOM. MŰVÉSZET.

A „Magyar Szemle” (szerkeszti Szemere György) XIII. évfolyamának 34. száma izléses külsővel s a következő tartalmas és figyelemre méltó közleményekkel jelent meg: Táltos, Író, közönség, kritikus. Lehota, Komjáthy Jenő (kép-pel). Komjáthy Jenő, Költemények. Lagerlöf Zelmá, A karácsonyi rózsa legendája. Regény: Handel-Mazzetti Enrica bárónő, Jesse és Mária (30 folyt., ford. Auer István). Comon D'or, Budapest rejtelmek, vagyis ki tette ezt őh! (3. folyt kulturtörténeti irányregény Okker Leó rajzaival). Marcus, A hétről, Irodalom: Lagerlöf Zelmá. A szerkesztő üzenetei. — Hirdetések. Szerkesztőség és kiadóhivatal. Budapest VIII., Esterházy-utca 15.

CSARNOK.

Püspökmegyei zsinat.

(Folytatás.)

5.

Hogy az esperesi hivatalt azok, akire reá-bizba a püspök az egyház és a hívő nép érdeke szempontjából (amely nem mindig azonos a kerületi papság bizalma szempontjaival) jól, és ezen hivatal céljának megfelelőleg töltsek be, annak, nézetem szerint ezek lehetnének a garanciái:

1.) A kerületi esperes tisztét teljesen függetleníteni kell a székhelytől. Vagyis semmi tekintettel sem kell lenni arra, hogy egyes városok lelkeszei eddig mindig kerületi esperesek voltak. Mert előfordulhat, hogy épen a kerület legkisebb plebániáján lakó lelkész a legalkalmasabb az esperesi tiszthez, akinek előlött még a legtöbb ideje is van annak ellátására. Igaz, hogy nincs mindig hozzávaló jövedelme, de ezt a püspök a kánoni látogatás tárcájának terhére kípótolhatja, mert a püspökre nézve is felsőbb érdek az, hogy megyéjének fegyelme és adminisztrációja kifogástalan legyen, mint az, hogy ebben vagy abban a kerületben, ennek vagy annak a plebánosnak jobb a javadalmazása, tehát inkább megbírja az esperesi vizitáció költségeit, holott különben épen ő a legkevésbé alkalmas arra a fontos hivatalra.

Püspökeink már sok mindenféle alapítást tettek. Nézetem szerint nem ártana nálunk is, (mert másutt is van már) alapítványt tenni a esperesi látogatások költségeinek fedezésére s ebből az alpból megtéríteni az esperesek kész kiadásait. Csakis így lehetne a kerületi esperest a helytől függetleníteni. De függetleníteni kell a személyektől is, ami elvben megvan ugyan, de nincs meg mindig a valóságban, mert ha p. o. a kerületi esperes papjait husvéti gyónásra hívja

össze s az egyik címzetes nagyság kapja fel előle a keresztet és szalad vele a menet élére, hát ez botor és illetékelen megbontása az egyház törvényes fegyelmének, mert ha az esperes mint ilyen fungál a kerületi papság gyűlekezetében, akkor ő ott a püspök személyesítője (personalis) s ott minden más címzetes nagyság onalv mőtőtség tartozik az ő preferenciáját és praesidiumát tisztelettel respektálni.

2.) Elengedhetetlenül szükséges, hogy a kerületi espereseknek rendes szolgálati pragmatikájuk legyen. Elképzelhetetlen dolog az, hogy jól vigye hivatalát a kerületi esperes, ha nincs pontos és mindenre kiterjedő utasítása arról, hogy mik az ő jogai és köteleességei, miben kívánhat direkt és miben indirekt engedelmességet. Sőt ebben a nagy kiterjedésű megyében még az is nagyon helyén való dolog volna, ha az általános jellegű utasítások mellett minden egyes kerület esperesének még külön utasításai is volnának az illető kerület speciális körülményeihez képest.

A megyei zsinatnak tehát igenis ez lehetne egyik fontos, elsőrangú és feladatai közé tartozó teendője, hogy egy ilyen esperesi tisztú utasítás vagyis Szolgálati Pragmatika tervét dolgozza. Mert ha már anno 1848. elhatározták, hogy számon kell kérni az esperes urak sáfarkodását, hát akkor nézetem szerint az esperesnek is tudnia kellene, miről is kell hát ő neki számot adni s a felette itélő bírónak is tudnia kellene, hogy mit kérhet tőle számon.

3.) A harmadik megkívántatóság az, hogy legyen a kerületi esperesnek rendes tisztú esküje, s hogy ezt a tisztú esküt személyesen ő maga tegye le a püspök, vagy a püspöki helyettes kezébe, mégpedig tanuk kizárásával és csak az így letett tisztú eskü után iktassák be a hivatalába, nagyobb nyomaték és ünnepélyesség okéért a Consistorium teljes ülésében és sohasem odahaza. Az ilyen beiktatás máris sok helyt szokásban van, mert jobban kifejezi azt, hogy honnan kapja az esperes a maga mandátumát. A külön tisztú eskü, (mely mellett a rendes fidei Professio megmarad,) azért szükséges, hogy abban a püspök a legszigorúbb és a legszentebb erkölcsi felelősséggel elkötelezze az esperest, hogy semmit el ne hallgasson a püspök elől, amiről őt hivatala szerint értesíteni köteleessége; mert ha a püspök az esperes szemé által lát, (oculus episcopi est archidiaconus), kell hogy ez a szem jól és hívségesen látó szem legyen s ne afféle oculus nequam. (Egy öreg barát írta egyszer a nagynevű Fogarassy püspöknek egyik híres őspöröséről: Si archidiaconus est oculus episcopi, tunc Excellentia Vestra habet oculum nequam.)

Lehetetlen dolog az, hogy a püspök jól adminisztráljon, igazságosan bíraskodjék, teljes sikerrel fejtsé ki főpásztori működését, ha nincsenek teljesen megbízható, az egyház nagy feladatait mindenben szem előtt tartó esperesek. S épen ezért a kinevezési okiratokban világosan ki kell mondani, hogy

4.) az esperes állása teljesen és föltétlenül bizalmi állás és mint ilyen épen nem élethosz-szigiáni hivatal, hanem bármikor föltétlenül revocabilis, akár ha az illető a bizalomra érdemesnek, hivatala teljesítésére képesnek nem mutatkozott; és hogy ezen hivatal bevonásával megszűnik az illetőre nézve minden vele járó cím és külső díszjel.

Mert korrupciót okozó dolog az, ha fegyelmű uton elmozdított esperesek is megtarthatják címüket és díszjeleiket. Mi értékük van ezeknek akkor a tisztos viseletű papság előtt?

Sőt a dologból következnék azt is statuálni, hogy ha változás áll be a püspök személyében,

az új püspököknek az összes kerületi esperesek boecássák szabad rendelkezésére állásukat, hogy őket illetőleg epoly szabadon rendelkezessék, mint a Vikárius személyét illetőleg. Ha a pápai udvari méltóságok és címek megszűnnek a pápa halálával, nézetem szerint több és mélyebb ok kívánja, hogy az új püspökök módja legyen renovare faciem terrae.

Ezek volna nézetem szerint azok a módok, amelyek által az esperesi intézményt gyökeresen és jól reformálni lehetne; mert már az, amit 48-ban oly mérgesen vitattak, hogy el kell venni a vörös övüket, — nem lényeges dolog. Ha a többség akkor úgy határozott, hogy am tartásuk meg, ebbe ezután is belenyugodhatunk, épen csak azt irván meg itt a kellő bizonyítással, hogy nem szabad nekik vörös övet viselniük, hanem kötelesek violaszínű övet viselni.

Nem szabad pedig azért, mert vörös övet viselni a püspökök kizárólagos joga és kötelesek violaszínű övet viselni azért, mert ez az egyház egyetemes fegyelme, az erdélyi püspöki megye 1822. évből való Statutuma, minden egyes kinevezési okmány világosan és kifejezetten kijelenti s mert a legújabb 1904. évi VII. számú körlevel kétseget nem tűrő határozottsággal megköveteli.

Itt most azért írok erről, mert hallottam, hogy egyesek még most is bitorolják a vörös övet s mert egy ilyen főúr a magyar egyházjogra alapítja az ő szófogatatlanságát.

En hát most a magyar egyházjogból fogom bebizonyítani, hogy feneketlen azoknak a tudatlansága, de egyben mérhetetlen is az önhittségük, ha nem akarják alárendelni magukat a törvényes felsőbbség fontos okokból eredő parancsának.

Magyarország egykori primása Keresztély Agost bíboros, szász herceg és esztergomi érsek, primási joghatóságából eredőleg 1712. január 8-án a tridentin szent zsinat rendelkezéseinek végrehajtása céljából, — nemine contradicente, — rendeletet adott ki a hazai papság ruházódását illetőleg, mely általánosan elfogadtatván, immár kétszáz éves jogforrás. Erről hát senki sem mondhatja, hogy ez nem magyar egyházjog. Ennek a rendeletnek 1. §-a így szól:

Episcopi consecrati portent omnes vestitum violacei coloris, utpote: pallium et tunicam; nodas rubros, cingulum rubrum etc.

3. §. Praepositi et Abbates saeculares et infulati, ad distinctionem Episcoporum saecularium, habeant vestes nigri coloris, cum expositura violacei in pallis, nodas violacei coloris, cingulum violaceum etc.

Ebből tehát világos, hogy a püspököket az apátoktól és prépostoktól való megkülömböztetésül illeti a vörös színű öv, amely által ő a pápai udvari dignitáriusoktól is különbözik, mint akik violaszínű taláron violaszínű övet és gombokat tartoznak viselni, míg a püspök violaszínű talárján, a gomb, a süjtás és az öv vörös színű.

De mit mond a 4. §.?

— Canonici et Archidiaconi habeant vestes nigras cingulum nigrum . . . etc.

Ebből hát elég világos, hogy ezen hazai jogforrás szerint csak a püspököket illeti meg a vörös öv s hogyhát az esperesek tartoznának fekete övet viselni.

Megynkben a fent említett három jogforrás szerint meg van engedve, hogy violaszínű övet viseljenek, de a legújabb rendelkezés szerint vöröset semmi esetre sem szabad használniok (nullo pacto rubri coloris). Ez hát elég világos.

Ha már most némelyek mégis ellene szólnak és vakmerően túlteszik magukat ezen a rendelkezésen, ezt a magyar papság régi rossz szokásaiból kell magyarázunk.

Hiszzen már a fenthivatolt ősi rendelkezés kibocsátója, Keresztély Agost bíboros hercegprimás is így dicséri őket:

Cum tantus vestium abusus inter Clerum Hungariae advertatur . . .

tanta autem hodie aliquorum inolevit temeritas . . .

Nos, ha mainap egy-egy ilyen főurat figyelmeztetnek s ő azt feleli: „Már én csak ilyet viselek, ha a püspököknek nem tetszik, szedje le (sic!) rólam”, — hát mi ez, ha nem temeritas, vakmerő és botor beszéd. És ilyenek örködnek mások engedelmisségén, akik maguk így vetik meg az ő törvényes felsőbbségük világos parancsát. Egy másik meg azt mondja: hát mit bánja (sic!) azt a püspök, hogy veres vagy violaszínű övet hord-e ez vagy az az esperes?

Hogy mit bánja? Azt megmondja a tridentin zsinat:

Si ab episcopo suo etiam per edictum publicum admoniti fuerint, habitum, dignitatis suae congruentem et iuxta ipsius episcopi ordinationem et mandatum non detulerint: — per suspensionem ab ordine, ab officio et beneficio, a proventibus, et si denuo deliquerint etiam per privationem officiorum coerceri possint et debeant.

Tehát azt bánja a püspök, hogy a maga törvényes jogát védi, s hogy neki engedelmeskedni első sorban is és már a jó példa okáért is azok kötelesek, akiket ő kitüntetésre érdemeseknek ítél.

Ha pedig nem fogadnak szót neki, ők maguk szolgáltatták legvilágosabb bizonyosságát annak, hogy nem mélétk arra a helyre, ahova a püspök ültette őket.

A nagy Napoleon idejében élt Párisban egy 80 éves aggyastván pap, a St. Sulpice intézet rektora, Eméry abbé, akit hitéért, de hajthatatlan ferfiasságáért maga Napoleon többre tartott saját nagybátyjánál a hírhedt fess kardinálisnál is. Történt vala pedig, hogy egy ügynevezett alkotmányos (francia szakadár) püspök ordinálni akarván, Eméry abbé az őtár előtt, a nép s az egész papság füle hallatára fennhangon megmondotta neki, hogy amit tenni akar, vakmerő szentségtörés leszén.

Hát kérem: ha mi csak azt tesszük, hogy kijelentjük alkalmilag az ilyen prevarikáló esperes uraknak, hogy nem táncszokunk az ő előlülésük alatt és nem tiszteljük meg őket azal sem, hogy leüljünk az ő izletes ebédjükhöz: akkor nyilván megdondolják s nem adnak nekünk többé rossz példát.

És jobb lesz, ha idejekorán beveszik a jó szót, mert akadhat hozzáértő ember, aki az egész abuzust indokoltan fölterjeszti Rómába s minden nagyon szereti a mostani pápa a mindenféle cafrangot, könnyen megeshetik, hogy egy tollvonással a muzeumba kerül mindenféle szivárványos tarkaság. Mert ám nemcsak 1848-ban voltak atyáink azon a véleményen, hanem ma is sokan úgy tartják, hogy az igazi, önfeloldozó hivatásosság teljes kifejlődésének s érvényesülésének a magyar papságnál egyik elsőrendű és foakadály a sokféle cafrang, cím, distinctió és hasonló semmisség.

Folyton bámulva említik az amerikai, a német, a francia papság nagy sikereit. Nos hát ezeknél nem korrumpál a sok tarka rongy.

Itália, Ausztria, Magyarország papsága agyon van dekorálva, s nem mondom, hogy épen ezért, de bizonyos, hogy ezért is, messze távol áll amazok eredményes apostoli munkálkodásától.

Ez után a kiterés után lássuk a negyvennyolcas Conciliabulum további dolgait.

Elővétetvén, — mondja a Protocolium — az otthoni egyházi pénztárak és az iskolaügy kezelése iránti rendelkezés, — azt határozták, hogy ezeket az otthoni egyházi pénztárakat a püspök kiadott rendelete szerint kell kezelni addig is, amíg egy státusgyűlésleg már kiküldött bizottság megfelelő új szabályzatot fog kidolgozni; ugyanilyen bizottság küldetett ki avégből, hogy majd ha az államkormány általános népoktatási tervezetet adott ki, erre és a magyarhoni katolikusoknak ugyanez ügyben teendő intézkedéseire való tekintettel, ez a bizottság dolgozzon ki az erdélyi népiskolák részére megfelelő tanítástervezetet.

A plébániai pénztárak régi módi kezelése akkoriban úgy látszik jöfele táblabíró virtus szerint történt; de amikor ezt az egész dolgot szőrin-szálán a Státusgyűlés közbejöttével akarták kezelébe venni, az egyöntetűség fascinaló eszméje megint csak ingoványos talajra esalagatta őket. Mert hát itt is sokféle szempont van, ami ekkora egyházmegyében útját állja annak, hogy az egy kategóriába tartozó ügyek olyan egyformára szabhatók legyenek, mint p. o. a huszárdolmány.

Meg aztán vannak az önkormányzat körébe át nem utalható pénzkészlet dolgok is, amiket emellett a püspök sokkal egyszerűbben, gyorsabban és tehát célszerűbben is intézhet el, mint ahogy ez valami vegyes eljárás mellett történhetnék.

Egyébiránt pedig úgy áll a dolog, hogy e tekintetben azóta megfelelő és céltudatos intézkedések történtek. A régebben szervezett számvévőszék nem igen akart szuperálni, a sok számvévő reviziója után, a püspök ba teljesen nyugodt akart lenni, hát maga személyesen nézette át a többszörösen is felülvizsgált számadásokat s akárhány esetben elég lényeges hibát talált. Amellett mégis sok egyházi vagyon kallódott el.

Az én tapasztalatom nem terjed sem nagy időre, sem nagy területre, de ennek dacára, ha leírnám, hogy pozitív tudomásom szerint ezen a területen és ez alatt az idő alatt mennyi egyházi vagyon veszett kárba pótolhatatlanul, egyszerűen horribilis összeget kellene leírnom.

Szerencsés gondolat volt, hogy egészen modern berendezéssel egy rendes központi számvévőseget és vagyonkezelő hivatalt állítottak fel. A tapasztalatok ugyis oda fogják érlelni a dolgot, amire nézve a legközelebbi egyházmegyei zsinaton lehet majd határozni, hogy ezt az új hivatalt rendelkezési joggal is fel kell ruházni, minden hozzátartozó ügyben; mert nélkül teljesen eredményes működést aligha fejthet ki. Mert ha szorítja a rendetlenkedőket, ezek szófogadás helyett a püspökhöz szaladnak lamentálni s a fölszentelt kezek sokszoros eskolása mellett és töménytelen szemforgató frázis közt adják az ártatlanul üldözötték és maceráltak szerepét. Márpedig, valamint a Consistorium végzésétől avagy ítéletétől nincsen felelbezés a püspökhöz ad persónam, mert a püspök és a Consistorium egy jogi személy, azonképen ki kellene mondani ugyanezt a számvévőszék rendelkezéseire is a hozzáutalt hatáskörben, — evégből épen csak azt kellene még behozni, hogy mindenek megnyugtatósa végett a taxative megállapítandó fontosabb ügyeket rendes számvévősegi ülésén intézze el s ebben az ülésben az elnökön, a pénztárnokon és ellenőrön kívül még két számvévő legyen mindig jelen. Igaz ugyan, hogy hiszen ott a Consistorium is: eléje lehet vinni a

dolgot, amde ez nyújtja az eljárást s ha már a hatásköröket szakmák szerint szétosztjuk, nem volna logikus dolog, az így szétosztott ügyvezetést ismét összekevernünk.

A szentszék ám bíraskodjék esetleg mint felülvizsgáló forum olyan esetekben, amikben az érdekeltek a számvevőszék rendelkezését mindenkép sérelmesnek tartják.

(Folyt. köv.)

P á l y á z a t .

— *A baróti* róm. kath. elemi népiskolánál lemondás folytán üresedésben lévő tanítónői állásra pályázatot hirdetünk. Jövedelme: 800 korona havi előleges részletekben, 16 kor. kertiletmény, természetbeni lakás az iskolaépület nyugati végén, egy szoba, konyha, kamara. Kötelessége: a III., IV., V., VI. leány-osztály önálló vezetése, s isteni tiszteltet és körmenetek alkalmával a gyermekekre való felügyelet.

Pályázni szándékozók oklevéllel és szolgálati bizonyítvánnyal felszerelt kérésüket f. év szeptember hó 8-áig az iskolaszék elnökségéhez adhatják be.

Barót, 1906. augusztus hó 21.

Incze Gyula Máté István
egyh. jegyző. esp.-plebános, elnök.

— *A jobbágytelkei* róm. kath. iskolánál legújabbán szervezett II. tanítói állásra pályázatot hirdetek. Jövedelem: 800 kor. készpénz, igen szép lakás.

Kötelessége: egyik részben osztott iskola vezetése, a gyermekeknek minden alkalommal a templomba vezetése és felügyelete. Okleveles tanítók felszerelt kéréseiket aug. hó 31-ig küldjék be.

Jobbágytelke, u. p. Hodos, 1906. aug. hó 23-án.

Kacsó László,
iskolaszéki elnök.

Lehetővé teszi, hogy a szobák mázolás alatt is használhassanak, mivel a kellemetlen szag és lassú, ragadós száradás, mely olajfestékeknek és az olajlaknak sajátja — elkerültek. E mellett használata olyan egyszerű, hogy kiki maga végezheti a mázolást. A palló nedves tárggyal feltörölhető, anélkül, hogy elvesztené fényét. Meg kell különböztetni

színezett szobapalló fénymázt,

sárgásbarnát és mahagonbarnát, mely akáresak az olajfesték födi be a padlót s egyúttal fényt is ad Ezért egyaránt alkalmazható régi és új

pallóra Teljesen beföd minden foltot, korábbi mázolás' stb. van azután

tiszta fénymáz (színezetlen)

új pallóra és parkettra: mely csupán fényt ad. Különösen parkettra és olajfestékekkel már bemázolt egész új pallóra való. Csak fényt ad, ennél-olgyva nem födi el a famustrát.

Postaesomag, körülbelül 35 négyszög méter 2 közép nagyságú szobára való) 5 frt. 90 kr. vagy 9 1/2 marka.

A közvetlen megrendelések minden városban, ahol raktáron vannak ide küldendők. — Minta mázolások és prospektusok ingyen és bérmentve küldetnek. A bevásárlásnál tessék jól

vigyzni a cégre s a gyári jegyre, mivel ezt a **több mint 35 éve létező gyártmányt sok felé utánozzák** és hamisítják, rossz és gyakran a célnak meg nem felelő minőségben hozzák forgalomba.

Cristoph Ferenc

a valódiszobapadló fénylakk feltalálója
és egyedüli gyártója

FÖRÁKTÁR:

DAHINTEN VIKTOR
vaskereskedésben GYULAFEHÉVART.

Magyar királyi államvasútak üzletvezetősége Kolozsvárt.

Szám 23349—1906.

III.

Pályázat.

A magyar királyi államvasutak Marosvásárhely állomásán berendezett **vendéglői üzlet 1906. évi október hó 15-től** számitandó öt évre bérbeadandó lévén, annak bérbeadása iránt ezennel pályázat nyitattik.

Felhivattak ennél fogva mindazok, kik nevezett állomási vendéglőt bérbe venni óhajtják, hogy a szabályszerűen felbélyegzett és bizonyítványaikkal felszerelt ajánlatukat legkésőbb **1906. évi szeptember hó 5-én déli 12 óráig** külön lepecsételt és „Ajánlat a marosvásárhelyi állomási vendéglő bérletére” megjegyzéssel ellátott borítékban a magyar királyi államvasutak kolozsvári üzletvezetősége általános osztályához (titkárság) címezve küldjék be.

Ajánlattevő köteles a kolozsvári üzletvezetőség gyűjtőpénztáránál **1906. évi szeptember 4-ig** bánatpénz fejében 300 koronát készpénzben vagy állami letétekre alkalmas értékpapirokban letétbe helyezni, vagy oda posta útján külön borítékban beküldeni.

Az értékpapírok a budapesti vagy bécsi tőzsdén legutóbb jegyzett 14 napnál nem régebb, utolsó és a névértéket meg nem haladó napi árfolyam szerint számíttatnak.

Készpénzben letelt összeg után kamat nem fizettetik.

Az ajánlatban a letétel megtörténteire hivatkozás teendő, de a letétől nyert elismervény nem melléklendő.

Az üzletvezetőség fenntartja magának azon jogot, hogy az ajánlattevők közül, függetlenül a felajánlott összeg magasságától belátásához képest szabadon választhasson.

A fennírt feltételektől eltérő, vagy a kitűzött határidőn túl beérkező ajánlatok, továbbá oly ajánlatok, melyek táviratilag tétettek, vagy olyanok, melyekre az előírt bánatpénz letéve nem lesz, figyelembe vétetni nem fognak.

Ezen vendéglőre vonatkozó részletes feltételek a magyar királyi államvasutak kolozsvári üzletvezetősége III. osztályában tudhatók meg (Émek palota II-dik emelet 33. ajtó), a melyekre nézve e helyen is megjegyeztetik, hogy a III. osztályú ét-és egyúttal váróteremnek fűtésére szükséges anyag felerészben és pedig 13m³ tűzifa, esetleg ezzel egyenértékű szén bérletnek díjtalanul lesz kiszolgáltatva.

Végül megjegyeztetik, hogy a vendéglőhöz az üzleti helyiségek kivül a bérlo céljaira szolgáló egy szoba, főzőkonyha, mosogató, éleskamra, pincze és padlásból álló magánlakás is adatik.

Kelt Kolozsvár, 1906. augusztus hó 22.

Az üzletvezetőség.

(Utánnomást nem díjazunk.)

RÉTA Y és BENEDEK

Óltárépítő és templomberendezési műintézete, egyházi szerek és zászlók gyára, elvállal templomok teljes berendezését, felszerelését, kifestését és kikövezését.

BUDAPEST, IV., VÁCZIUTCA 59. SZ.

Felhívjuk a t. közönség becses figyelmét azon körülményre, hogy a **Közművelődés** jelen alakjában **hirdetéseket** is közöl.

Ennélfogva tért nyer lapunkban az adásvételi ügylet iránti érdeklődés is, a mennyiben birtokok eladását, vagy vételét, haszonbérleteket, állások betöltését, árverések vagy árlejtések határidejét, ipari és kereskedelmi cikkek ismertetését és ajánlását célszerűen lehet eszközölni, — továbbá gyógyfürdők, nyári lakok, szőlőkertek, gyógyító és tápszerek, borok, ásványvizek és másnemű italok eladására vagy vételére és mindennemű szükségletek kielégítésére igen kényelmes módon lehet eladót, illetve vevőt találni.

Sikeresen lehet továbbá a **Közművelődésben** való hirdetés útján értékesíteni eladásra szánt könyvtárakat, irodalmi műveket, zeneeszközöket, festményeket, könyveket, képeket, újságlapokat, szobrokat fegyvereket, régi pénzeket, ékszereket, butorokat, háztartási gazdasági és más eszközöket stb. stb.

Hirdetési feltételeink a következők:

Egy egész oldal területet elfoglaló hirdetés egyszeri közlési díja		K. 10.—
Egy fél oldal		„ 6.—
Egy negyed	„	„ 4.—
Egy nyolczad	„	„ 3.—
Egy tizenhatod	„	„ 2.—
Egy harmincketted	„	„ 1.—

Iparosok és kereskedők többszöri hirdetés megrendelése esetén 10% árengedményben részesülnek.

A hivatalos hirdetések közlési díja külön árszabás alá esik és pedig cm. területes számítással, mely területnek egyszeri közlési díja 10 fillérben van megállapítva.

Hirdetések szövegezését is elvállaljuk, de annak fejében külön 1 korona díj számíttatik fel.

==== **A hirdetések díja előre fizetendő.** ====

Hirdetésekre vonatkozó megrendelések és pénzküldemények a kiadó-hivatalba intézendők.

Tisztelettel
a kiadóhivatal.